

ΟΜΙΛΙΑ ΣΤΟ 28^ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ECONOMIST

Αθήνα, 3 Ιουλίου 2024

Reflecting of AI's limits

The challenges of creating digital afterlife. How is AI expected to affect human relationships?

Αναστοχασμός στα όρια της Τεχνητής Νοημοσύνης

Οι προκλήσεις της δημιουργίας ψηφιακής μεταθάνατον ζωής. Πως αναμένεται να επηρεάσει η τεχνητή νοημοσύνη τις ανθρώπινες σχέσεις;

Είναι αναντίρρητη η αξία της τεχνολογίας. Στηρίχτηκε στην μηχανή (λέξη που ετυμολογικά σημαίνει: μή-άγχος). Χαρακτηρίζει τον πολιτισμό μας ως τεχνολογικό και ήδη μιλάμε για «έξυπνες τεχνολογίες» που ασκούν πρωτόγνωρη γοητεία στη φαντασία μας. Αρχίσαμε να ζούμε με αυτές και μας αρέσουν. Η ΤΝ είναι ένας θαυμαστός κόσμος μπροστά μας με τεράστιες δυνατότητες και ραγδαίες προοπτικές (ήδη την ΑΙ διαδέχεται η ΑΓΙ).

Όμως, το θέμα μας λέει για «αναστοχασμό...» περί την ΤΝ και ιδιαίτερα για μια πτυχή των δυνατοτήτων της που είναι η ψηφιακή μετά θάνατον ζωή. Εννοεί τοποθέτηση «κόκκινων γραμμών»; Είναι δυνατό κάτι τέτοιο; Εννοεί την ευθυγράμμιση (alignment) της τεχνολογίας με τις διαχρονικές αξίες του πολιτισμού μας; Άραγε, μπορούμε να συμφωνήσουμε ποιές είναι αυτές; Και πώς θα ορίσουμε την «συνείδηση» που η ΑΓΙ επαγγέλεται ότι θα βάλει στις μηχανές;

Ο πόθος του ανθρώπου να επικοινωνεί με τους νεκρούς του, είναι διαιώνιος και διαχρονικός και τον καπηλεύονται ακόμα και τα μέντιουμ! Ο ίδιος πόθος, τώρα, μπορεί να επιτευχθεί με τεχνολογικές καινοτομίες. Θα υπάρξει ζήτηση στην αγορά, οπότε είναι αυτονόητο ότι θα αναπτυχθεί σχετική βιομηχανία: τεράστιες ποσότητες δεδομένων θα μιμούνται ανθρώπινες συμπεριφορές και θα φτιάχνουν προσομοίωση των νεκρών. Τυπικός χρήστης δεν θα είναι κάποιος που θέλει να μιλήσει στην 85χρονη νεκρή γιαγιά του, αλλά κάποια μάννα που θέλει να μιλήσει στο νεκρό 7χρονο παιδί της, κάποιος που θέλει να μιλήσει στον νεκρό δίδυμο αδερφό του ή κάποια κοπέλα που θέλει να μιλήσει με τον αρραβωνιαστικό της, που πέθανε από σπάνια αρρώστια λίγες μέρες πριν παντρευτούν. Τα παραδείγματα αυτά, παραπέμπουν σε γνωστές ταινίες ή ντοκυμαντέρ (Eternal You, Meeting You, Bicentennial man, In the image of human) που ήδη κυκλοφορούν.

Είναι σοβαρός ο προβληματισμός που επικρατεί: ποιός θα «ταΐζει» τους αλγόριθμους και με τι τροφή (Μιχ. Μπλέτσας). Όπως και ο φόβος των προγραμματιστών (Τζέισον Ρόμπερ του Project December) για το πως θα ανταποκριθεί το «μαύρο κουτί» που φτιάχνουν. Είναι κατανοητή η ψυχολογική ανάγκη των μοναχικών ανθρώπων για «τεχνολογική συντροφικότητα», οι ενστάσεις των κοινωνιολόγων στην «ανήθικη τεχνολογία», οι φοβίες για την εμπορευματοποίηση του πένθους

κλπ. Είναι ορατές και οι αλλαγές που θα προκύψουν στο αστικό δίκαιο, στο κληρονομικό, στα πνευματικά δικαιώματα κλπ.

Σύμφωνα με την Χριστιανική διδασκαλία, ο Θεός κάποτε ευλόγησε τον άνθρωπο για να εργάζεται και να φυλάσσει τον παράδεισο (Γεν.2,15), δηλ. να καλλιεργεί το μυαλό του για να δημιουργεί, αλλά και να προστατεύει την σύνολη δημιουργία. Για την Ορθόδοξη Θεολογία μας όλες οι επιστήμες είναι η συνέχεια του δημιουργικού έργου του Θεού. Ούτε τις δαιμονοποιούμε ούτε τις πνίγουμε σε «κόκκινες γραμμές» ούτε εξορκίζουμε τις τεχνολογικές εκφάνσεις τους. Οπότε, δοξάζουμε τον Θεό που μας έφερε να ζούμε σ' αυτήν την εποχή με τις όμορφες και εκπληκτικές αυτές προκλήσεις στη ζωή μας.

Όμως, χρειάζεται να προστατευτούμε, νηφάλια και ψύχραιμα. Κι αυτό θα συμβεί, αν φροντίσουμε να παραμείνει κέντρο του τεχνολογικού πολιτισμού μας ο άνθρωπος και όχι τα όποια επιτεύγματά του, όσο γοητευτικά κι αν είναι. Εννοώ ο πραγματικός άνθρωπος, όχι ο εικονικός.

Τον θάνατο ο πολιτισμός μας τον φοβάται και γι' αυτό λαθεμένα αποφάσισε ...να μην τον σκέπτεται! Τον εξορίσαμε από την καθημερινότητά μας και όταν αναπόφευκτα «τον συναντάμε», τότε τον θέλουμε φτιασιδωμένο και καλλωπισμένο. Όμως, για την Ορθόδοξη Θεολογία μας, ο θάνατος είναι μυστήριο. Ο βιολογικός θάνατος θα έπρεπε να είναι μάθημα της προσχολικής αγωγής, ως ένα απλό περιστατικό του βίου μας (όπως η ασθένεια, η αποτυχία, η αναπηρία κλπ). Κάποτε θα ρθει, επειδή έτσι προβλέπεται από τις προδιαγραφές της δημιουργίας μας, από τα data μας. Όλοι μας θέλουμε και επιδιώκουμε να μας βρει νέους, όσο γίνεται αργότερα! Όμως, κάποτε θα ρθει και θα διακόψει τον γεμάτο ενδιαφέροντα, εκπλήξεις και δημιουργικότητα βίο μας. Γι' αυτό η Αγία Γραφή λέει: «να είμαστε έτοιμοι, ώστε όταν ρθει να μην μας τρομάξει» (Ψαλμ. 119,60).

Η Ορθόδοξη Εκκλησία μας δεν συμφιλιώνεται με τον θάνατο, τον θεωρεί «έσχατο εχθρό» μας και αποδεικνύει ότι είναι το τελευταίο περιστατικό του βίου μας, πριν αρχίσει η ζωή «μετά». Η Εκκλησία διαβεβαιώνει ότι ο θάνατος θα πατηθεί και θα πάψει να υπάρχει πιά. Γι' αυτό και θεωρεί τον θάνατο ένα απλό ύπνο και ονομάζει τα νεκροταφεία κοιμητήρια. Ότι οι ψυχές δεν χάνονται, το γνώριζαν και οι αρχαίοι Έλληνες. Ο Χριστός απέδειξε ότι θα αναστηθούν και τα σώματά μας. Η Εκκλησία περιγράφει πώς θα είναι τα αναστημένα σώματα και λεπτομέρειες για την μετά θάνατον ζωή.

Φυσικά, όλα αυτά σαν γεγονότα και όχι σαν εικονική πραγματικότητα. Γεγονότα που ελπίζουμε, όμως, η τεράστια δύναμη της πίστεως δίνει «υπόσταση στις ελπίδες μας» και μας κάνει «να ελέγχουμε ακόμα και όσα δεν φαίνονται» (Εβρ. 11,1). Όλο το οικοδόμημα της Χριστιανικής Εκκλησίας στέκεται πάνω σ' αυτή την βέβαιη εμπιστοσύνη.

Με αυτήν την αυτοσυνειδησία της η Εκκλησία κατανοεί τον πόνο και τό πένθος αλλά ζητεί να τα ξεπερνούμε γρήγορα και να συνεχίζουμε την ζωή μας. Όλη η ποιμαντική της Εκκλησίας επικεντρώνεται στην παρηγορητική του πονεμένου ανθρώπου, προσπαθώντας να συρρικνώνει το πένθος και τον πόνο και όχι να τα επιμηκύνει ή να τα παρατείνει. Ο Απ. Παύλος γράφει στους Θεσσαλονικείς: «εσείς να μην λυπάσθε όπως οι άλλοι άνθρωποι, που δεν έχουν ελπίδα... εμείς

πιστεύουμε ότι όπως ο Χριστός πέθανε και αναστήθηκε, έτσι θα αναστήσει κι εμάς, για να ζήσουμε μαζί του» (Α΄Θεσ. 4,12-13).

Ο προβληματισμός μου πάνω στην ψηφιακή μετά θάνατον ζωή είναι μήπως οδηγήσει στη απώλεια του πραγματικού και μας παραδώσει σε μια διαδικασία αντικατάστασης από την οποία θα απουσιάζει το πραγματικό πρόσωπο. Η Εκκλησία με τις αποδείξεις της για την ανάσταση των ανθρώπων επαγγέλεται συνάντηση και σχέση με τα πραγματικά πρόσωπα και όχι με υποκατάστατα. Χρειάζεται, λοιπόν, να αποφύγουμε τις ανθρωπολογικές εκτροπές για να μην αμφισβητηθεί τελικά ο ίδιος ο άνθρωπος και η αξία του.

Δεν αποκλείω, πάντως, η ΤΝ ύστερα από μια όμορφη περιδιάβαση που θα κάνει στη ζωή μας να μας βοηθήσει να καταλάβουμε πολλά από τα μυστήρια της δημιουργίας και να μας φέρει έτσι πλησιέστερα στο Δημιουργό Θεό.